

15. CASE-STUDY - ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ

Скопенко Н.С. *д.е.н., професор,*

Національний університет харчових технологій

Розвиток системи освіти потребує впровадження сучасних технологій і методів навчання. Одним з найбільш прийнятних для використання серед інноваційних методів навчання є метод "case-study" (кейс-метод).

Сутність кейс-методу полягає в тому, що необхідно осмислити конкретну ситуацію (реальну життєву ситуацію (випадок) або змодельовану), опис якої одночасно відбиває не лише яку-небудь практичну проблему, але і актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми. При цьому сама проблема не має однозначних рішень.

Використання кейсів у навчанні розвиває аналітичні здібності, практичні навички оцінки, управління та адміністрування проектів. Ситуаційний метод припускає дискусію в студентському середовищі, що розвиває незалежне мислення, вміння формулювати і відстоювати особисту точку зору, вимагає співпраці та компромісу, щоб досягти згоди в аудиторії, дозволяє удосконалювати здібності до індивідуальної ініціативи з урахуванням інших точок зору.

Ознаки, що відрізняють ситуаційний аналіз від інших методів навчання [3, с. 13-16]: наявність реальної або змодельованої соціально-економічної системи, стан якою

розглядається в деякий дискретний момент часу; багатоальтернативність рішень, що виявляється у принциповій відсутності єдиного рішення та наявності спектра оптимальних рішень; єдина мета при виробленні рішень; колективне прийняття рішень; наявність системи групового оцінювання діяльності; наявність керованої емоційної напруги осіб, котрі беруть участь у розв'язанні кейсу.

З гносеологічної точки зору кейс-стаді є методом активного навчання, при якому відбувається розуміння предмета, що вивчається, містить неоднозначне, імовірнісне знання, котре виявляється при аналізі практичної ситуації. З цього визначення виходять найважливіші гносеологічні особливості кейс-методу [4, с. 59]: 1) неоднозначність отриманого знання, що представляється одним з варіантів ситуативного знання; 2) розмаїття джерел знань, які об'єднують матеріали лекційних занять, статистичні матеріали (додатки до кейсу), думку учасників обговорення; 3) творчий процес пізнання, що проявляється в реалізації індивідуальної творчості як студента, так і викладача, та їх включення в колективну творчість завдяки можливості вільно висловлювати ідеї; 4) колективний характер пізнавальної діяльності, що припускає різноманітні форми: обмін думками, обговорення, мозкову атаку, виділення підгруп, ігрова взаємодія тощо. Колективність є найважливішою передумовою синергетичного ефекту, тобто множення зусиль учасників навчання та отриманого пізнавального результату; 5) інтенсивний процес отримання знання шляхом занурення в ситуацію.

Саме тому, кейс-стаді вважається однією з кращих методик для розвитку аналітичного і критичного мислення, а також креативності. Будучи інтерактивним методом навчання, кейс-метод забезпечує освоєння теоретичних положень та оволодіння навичками практичного використання матеріалу в ігровій формі.

Основними поняттями, використовуваними в кейс-технології, є поняття "ситуація" та "аналіз", а також похідне від них - "аналіз ситуації".

Термін "ситуація" містить в собі декілька смислових контекстів і може розумітися як деякий стан (подія, випадок, інцидент, поворотний момент для ухвалення рішення, набір певних взаємозв'язаних фактів), що містить в собі певні протиріччя, необхідність оцінки та характеризується високою мірою нестабільності та невизначеності, що обумовлюється впливом об'єктивних та/або суб'єктивних причин (комплексу чинників) [4, с. 53-54].

Ситуація є деяким тимчасовий станом відносно стійкого процесу, який може розвиватися в різних напрямках. Конкретизація поняття "ситуація" ("стан") можливо на основі характеристик різноманітних явищ (див. табл. 1) [4, с. 32].

Таблиця 1

Характеристика понять, що визначають ситуацію

Поняття	Характеристика
Потреба	Загострена нужда, задоволення якої стримується деякими чинниками
Вибір	Необхідність обрати одну альтернативу з декількох
Криза	Різке погіршення стану в системі навіть до її руйнування
Конфлікт	Прагнення протилежних сторін оволодіти обмеженим ресурсом
Боротьба	Активне протиборство сторін відповідно до своїх стратегій і тактик
Інновація	Поява нововведення, що міняє звичний устрій життя

Кейс-метод потребує підключення декількох видів аналітичної діяльності, можливих при осмисленні ситуації. Робота над кейсом як ситуаційним текстом починається з виділення окремих змістовних елементів, пошуку суті проблеми, протиріч, їх причин і можливих негативних наслідків. Застосування системного, кореляційного, факторного, статистичного та інших видів аналізу дозволяє отримати власні висновки і запропонувати рішення проблемної ситуації.

Кейс є досить складним і багатоаспектним явищем. Кейс можна розглядати з позиції проблеми, конфлікту, ролей, подій, діяльності (дій) та часу. Відповідно можна говорити про різноманітні аспекти кейса, що представлені в табл. 2 [4, с. 38].

Характеристика різноманітних аспектів кейса

Аспект кейса	Характеристика аспекту
Проблемний	У основі кейса лежить одна або декілька реальних проблем суспільства, які зачіпають радикальні інтереси учасників кейса та потребують розв'язання
Конфліктний	Гострота проблеми переходить в конфлікт між дійовими особами або у внутрішній особовий конфлікт головного героя
Ролевий	У ситуації, що розгортається, відбувається виконання героями кейса деяких ролей
Аспект події	Кейс є деякою сукупністю подій, що розвиваються
Аспект діяльності	Разом з виконанням різноманітних ролей здійснюється діяльність учасників
Тимчасовий	Кейс є процесом, що розгортається в часі
Просторовий	Кейс є процесом, що розгортається в просторі

Усі аспекти кейса певним чином взаємозв'язані і впорядковані, що призводить на практиці до поліваріантності кейсів [4, с. 38-53].

Класифікація кейсів може здійснювати й за іншими ознаками.

Одним з широко використовуваних підходів до класифікації кейсів є їх складність. При цьому розрізняють [1]: *ілюстративні* *учбові ситуації* – кейси, мета яких на певному практичному прикладі навчити алгоритму ухвалення правильного рішення в певній ситуації; *навчальні ситуації* – кейси з *формуванням проблеми*, в яких описується ситуація в конкретний період часу, виявляються і чітко формулюються проблеми (мета кейса –

діагностування ситуації і самостійне ухвалення рішення з вказаної проблеми); *навчальні ситуації – кейси без формування проблеми*, в яких описується складніша, ніж в попередньому варіанті ситуація, де проблема чітко не виявлена, а представлена в статистичних даних, оцінках громадської думки, діяльності органів влади тощо (мета кейса – самостійно виявити проблему, вказати альтернативні шляхи її рішення з аналізом наявних ресурсів); *прикладні справи*, в яких описується конкретна ситуація, що склалася, пропонується знайти шляхи виходу з неї (мета кейса – пошук шляхів вирішення проблеми).

Кейси можуть бути класифіковані, виходячи з цілей і завдань процесу навчання. В цьому випадку можуть бути виділені наступні типи кейсів: навчання аналізу і оцінки; навчання рішенню проблем і ухваленню рішень; кейси, що ілюструють проблему, рішення або концепцію в цілому [2].

Немає певного стандарту представлення кейсів, вони можуть бути представлені в різній формі: від декількох пропозицій на одній сторінці до безлічі сторінок. Кейс може містити опис однієї події в одній організації або історію розвитку багатьох організацій за багато років. Кейс може включати відомі академічні моделі або не відповідати жодній з них. По наявності сюжету кейси діляться на сюжетних і безсюжетних. Сюжетні кейси зазвичай містять розповідь про події, що сталися, включають дії осіб і організацій. Безсюжетні кейси, як правило,

приховують сюжет, тому що чіткий виклад сюжету значною мірою розкриває рішення [4].

В залежності від представлення інформації розрізняють [5]:

- *структурований кейс (highly structured)* – в кейсі дається мінімальна кількість додаткової інформації. При роботі з таким кейсом студент повинен застосувати певну модель або формулу; у завдань цього типу існує оптимальне рішення;

- *маленькі замітки (short vignettes)*, що містять, як правило, від однієї до десяти сторінок тексту і одну-дві сторінки додатків. Кейси такого типу знайомлять тільки з ключовими поняттями і при їх розборі студент повинен спиратися ще й на власні знання;

- *великі неструктуровані кейси (long unstructured cases)* об'ємом до 50 сторінок - найскладніший з усіх видів учбових завдань такого роду. Інформація в них дається дуже детальна, у тому числі й абсолютно непотрібна; найнеобхідніші для розв'язання відомості, навпаки, можуть бути відсутніми; студент повинен виявити наявну проблему та необхідну інформацію для її розв'язання;

- *інноваційні кейси (ground breaking cases)*, при розгляді яких від виконавців вимагається не лише застосувати вже засвоєні теоретичні знання й практичні навички, але і запропонувати щось нове, при цьому студенти виступають в ролі дослідників.

Кейс-метод є складним та ефективним інструментом інноваційної технології навчання, що одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань,

який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що підвищує ефективність реалізації сучасних завдань освіти. Функціональне поле кейсів відкриває широкі можливості для використання в навчальному процесі та доповнює традиційні класичні методи навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гейхман Л.К. Дистанционное образование в свете интерактивного подхода / Л.К. Гейхман // Матер. II Международ. Науч.- практ. Конф. (Пермь, 6-8 февраля 2007 г.). – Пермь: Изд-во ПГТУ, 2006. – С. 25-32.

2. Кейс-метод. Окно в мир ситуационной методики обучения (case-study). [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.casemethod.ru>

3. Платов В.Я. Деловые игры: разработка, организация и проведение: Учебник. – М.: Профиздат, 1991. – 192 с.

4. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / Под ред. д-ра социологических наук, профессора Сурмина Ю.П. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

5. Ситуаційна методика навчання: український досвід: Збірник статей / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. – 256 с.